

Zbirka starih zobozdravstvenih instrumentov, pripomočkov in opreme v Muzeju novejšje zgodovine v Celju

F. Štolfa

Uvod

Zgodovina stomatologije je zgodba o človeku, ki se je v svojem razvoju spopadal z bolečinami in jih skušal premagovati. Na podlagi proučevanja ostankov lobanjskih kosti, zob, ostičnih, atrofičnih in parodontalnih sprememb čeljusti pra-zgodovinskega človeka je mogoče sklepati, da je že pračlovek oboleva za zobno gnilobo in parodontalno boleznijo. Da bi si olajšal trpljenje, si je izdelal primerna orodja, ki jih danes vidimo v zbirkah ljubiteljev starin in zbirateljev orodij.

Pri učenju in študiju se zobozdravstveni delavci sicer seznanjamo z orodji, ki jih uporabljamo pri delu, toda v poreklo in razvoj teh instrumentov se poglobljajo le redki. Malo je tudi podatkov o razvoju in izboljšavah teh orodij, razen morda v specializiranih muzejih in zbirkah v Londonu, Yorku, Barceloni, Zurichu, Leidnu in sedaj tudi v Celju.

Instrumenti in njihova izdelava so stoletja veljali za skrivnost, ki se je prenašala iz roda v rod. Na nekem egipčanskem reliefu je mogoče prepoznati omaro z instrumenti, noži, pilami, škarjami, kljukami in kleščami. Egipčani so vedeli marsikaj o boleznih zob, o čemer pričajo papirusi, najdeni v Luksorju. Vsako obdobje je primaknilo svoj delček k razvoju zobozdravstvenih orodij in tako Egipčanom sledijo Babilonci in Asirci ter drugi, v srednjem veku pa vodilno vlogo v celoti prevzame arabska medicina.

Arabska medicina je dosegla vrh z Aviceno (980–1037), ki je med drugimi medicinskimi deli zapustil opis instrumentov za posege v ustih. Pozneje jih je ilustriral Albucasis (936–1019), še pozneje Guy de Chauliac (1298–1368). Walter Ryff (okrog 1500–1562) pa je v sredini 16. stoletja razdelil instrumente za zobe na pelikane, dvigala, vijake, ključe, klešče in druge. Kljub znatnemu napredku stroke in instrumentov so še v 19. st. zobe izdirali na sejnih. »Zobni umetnik« je na mizi razpostavil zdravilna sredstva, praške, vodice, paste in orodja. Mazač je opravil svoje poslanstvo ob divji glasbi, ki je utišala krike uboge žrtve. Do odkritja aspiratorja so posebno pri prerezanih gnojnih bulah nudili svoje storitve ženske in moški, ki so izsesavali vsebino bule in tako odstranjevali gnoj.

Slovenska zobozdravstvena zbirka

Misel, da javnost seznanimo z zobozdravstvenim orodjem, pripomočki in opremo, je zorela dolga leta. Zahvaljujoč številnim domačim in tujim zobozdravstvenim delavcem, ki so darovali dragoceno dediščino svojih staršev, smo lahko prvič razstavili stare zobozdravstvene instrumente, pripomočke in opremo v veliki dvorani UVP-ŽTO Celje v letu 1990. Zavedamo se, da je že pred tem mnogo starega instrumentarija končalo na odpadu, izgubljeno za vselej. Otvoritev razstave je sovpadala z dnem družabnega srečanja zobozdravstvenih delavcev Celja, na dan sv. Apolonije, zaščitnice bolnih na zobeh.

Prva zbirka je prikazovala udeležbo zobozdravstvenih delavcev v NOB, poseben del zbirke pa je bil namenjen spominu na prof. dr. Jožeta Ranta, kjer je bil razstavljen njegov instrumentarij, knjige in dokumenti. Prof. Rant je bil eden od utemeljiteljev slovenskega zobozdravstva, soustanovitelj stomatološke klinike in njen direktor.

Pozneje je zobozdravstvena zbirka postala sestavni del Muzeja novejše zgodovine v Celju. To je bilo moč doseči le ob tvornem sodelovanju muzeja z Občino Celje, Tehniškim muzejem Slovenije, Znanstvenim društvom za zgodovino zdravstvene kulture Slovenije, Zvezo zdravniških društev Slovenije, Društva zobozdravstvenih delavcev Slovenije ter Društva zobozdravstvenih delavcev Celje. To, drugo zbirko, je v maju 1993. leta odprl takratni kulturni minister. Gre torej za edino zobozdravstveno zbirko starih zobozdravstvenih instrumentov, pripomočkov in opreme v Sloveniji, ki s prikazom treh zobnih ordinacij in enega laboratorija spremlja razvoj zobozdravstva skozi zgodovinska obdobja.

Zaradi pomanjkanja razstavnega prostora so bili od leta 1993 strokovni in širši javnosti na ogled samo posamezni deli zbirke. Od 22. septembra 2004 pa je v novo pridobljenem traktu muzeja urejen nov, stalni razstavni prostor. Na 200 m² je zobozdravstvena zbirka doživela svojo stalno namestitvev, urejeno po muzeoloških načelih.

Reference

Bennion N. Antique Medical Instruments. London: Philip Wilson Publisher, Ltd: 1979.	Štolfa F. Stari zobozdravstveni instrumenti. Zobozdravstveni občasnik 1993; 14–2.
Borisov P. Kratek pregled zgodovine stomatologije. Ljubljana, Medicinska fakulteta; 1986.	Štolfa F. Zobozdravstvo na Celjskem po letu 1945. Celje: Društvo zobozdravstvenih delavcev Celje, 1993; 61–5.
Gavrilović V. Istorija stomatologije, Beograd: 1969.	Šuštič NI, Šuštič V. Operacijska dvorana in uvod v tehniko instrumentiranja.
Pintar I. Zgodovina medicine, Ljubljana: Medicinska fakulteta: 1950.	Vulkič V. Zgodovina zobozdravstva do leta 1940. Domžale: Znanstveno društvo za zgodovino zdravstvene kulture Slovenije, 1991.
Štolfa F. Slovenska zobozdravstvena zbirka. Celje: Muzej novejše zgodovine Celje, 1993; 13–6.	

Prim. Franc Štolfa, dr. dent. med., predsednik Znanstvenega društva za zgodovino Zdravstvene kulture Slovenije in nacionalni delegat v Evropskem društvu za zgodovino medicine v Bruslju